

علم دینی

دیدگاه ها و تحلیل ها

تهیه و تنظیم
مجمع عالی حکمت اسلامی

فهرست مطالب

۱۱	 سخن ناشر
۱۳	 مقدمه

روش‌شناسی اجتهاد و اعتبارسنجی معرفتی آن

سید حمیدرضا حسنی

۱۷	 مقدمه
۱۸	 فرض‌های به کارگیری روش اجتهادی در تولید علم دینی
۱۹	 معناشناسی اجتهاد
۲۰	 ابزار و شرایط اجتهاد
۲۰	 تعریف روش اجتهاد دینی
۲۱	 بررسی اعتبار معرفت‌شناختی روش اجتهاد دینی
۲۳	 پاسخ به اشکال استفاده از قواعد اصولی برای فهم گزاره‌های غیرفقهی
۲۶	 پرسش و پاسخ

امتناع و عدم مطلوبیت علم دینی

علی پایا

۴۱	 مقدمه
۴۲	 تفاوت‌های علم و تکنولوژی
۵۳	 دیدگاه‌های مختلف در علوم انسانی و اجتماعی

۵۳	دیدگاه پوزیتیویستی
۵۴	دیدگاه پدیدارشناسانه و هرمنیوتیستی (تاویل گرایانه)
۵۵	دیدگاه رئالیسم نقاد عقلانی
۵۷	تولید علم دینی ممکن نیست
۶۳	علم دینی نامطلوب است
۶۵	پرسش و پاسخ

چیستی علم دینی

حسین یستان

۹۳	مقدمه
۹۴	اشکالات هر یک از دیدگاه‌ها
۹۶	چگونگی جمع دو دیدگاه میانی و حداکثری
۹۷	پارادایم علم دینی
۹۷	معنای آزمون‌پذیری گزاره‌های دینی
۹۸	استخراج گزاره‌های توصیفی از گزاره‌های هنجاری، انشائی و توصیفی
۹۹	پرسش و پاسخ
۱۰۰	نقش منابع دین در تعیین‌بخشی به علوم انسانی
۱۰۲	کارکرد علم در بعد فراتجربی
۱۰۳	ملاک نام‌گذاری فراتجربی
۱۰۴	رابطه علم دینی و علم پوزیتیو
۱۰۵	اتصال پیش‌فرض‌ها و نتایج علمی و نادرستی تفکیک سطوح علم
۱۰۸	برای ورود هر گزاره‌ای در علم، تجربه لازم است
۱۰۹	توسعه در روش تجربی
۱۰۹	اشکال تلفیق پارادایم‌ها

نقش دین در علوم انسانی

علی مصباح

۱۱۹	مقدمه
۱۱۹	برخی دیدگاه‌های موجود درباره رابطه دین و علوم انسانی
۱۲۲	وجه قابل قبول دخالت دین در علوم انسانی

۱۲۲	تقسیم‌بندی مسائل علوم انسانی
۱۲۳	جایگاه انسان‌شناسی در علوم انسانی
۱۲۳	مسائل توصیفی
۱۲۵	پیامدهای رفتار انسان
۱۲۵	مسائل توصیه‌ای
۱۲۶	پرسش و پاسخ

نظریه علم دینی

حسین سوزنجی

۱۳۹	مقدمه
۱۴۰	موانع معرفتی در راه قبول کاشف از واقع بودن علم
۱۴۰	جمع واقع‌گرایی علم و آمیختگی علم به عناصر غیر علمی
۱۴۲	تحدید علوم بر اساس روش
۱۴۵	امکان یا امتناع علوم طبیعی دینی
۱۴۶	معیار دینی بودن علم و معرفت
۱۴۸	چگونگی رفع تعارض دستاوردهای عقلی و آموزه‌های متون دینی
۱۵۴	مؤیدات نقلی دیدگاه
۱۵۵	پرسش و پاسخ

علم دینی از نگاه فرهنگستان علوم اسلامی

سیدمحمد مهدی میرباقری

۱۷۳	مقدمه
۱۷۳	امکان بررسی «نسبت علم و دین» با دو رویکرد «گزاره‌ای» و «فرآیندی»
۱۷۵	اثبات جهت‌داری علم از طریق حاکمیت نظام نیازها بر علوم
۱۷۵	حاکمیت «نظام نیازمندی‌ها» بر تکنولوژی و جهت‌داری آن
۱۷۶	حاکمیت نظام نیازمندی‌ها بر تولید علم و ضرورت پذیرش جهت‌داری علم
۱۷۷	ملاحظه نظام‌مند نیازها و فرایند بهینه‌سازی آنها، عامل نفی «نیاز مشترک»
۱۷۹	اثبات جهت‌داری روش تحقیق، مبتنی بر حاکمیت نظام نیازمندی‌ها بر آن
۱۸۰	نقد رویکرد فلسفی در تولید علم دینی
۱۸۱	«تطابق با واقع»، معیار صحت فلسفه موجود و عدم تقید آن به «ایمان»

- علم و تمدن فلسفی - نه دینی - نتیجه رویکرد حاکمیت فلسفه ۱۸۱
- ضعف تفقه دینی موجود، عامل رجوع به «فلسفه» به جای رجوع به «وحی» ۱۸۲
- «ولایت فیلسوف» به جای «ولایت فقیه» نتیجه رویکرد حاکمیت فلسفه ۱۸۲
- ضرورت تکامل «فلسفه‌های مضاف» به «نظام روش تحقیق» در تولید علم دینی ۱۸۲
- پرسش و پاسخ ۱۸۶
- مخدوش بودن استدلال‌های ارائه‌شده، به دلیل استناد به عقل بر مبنای عدم حجیت عقل ۱۸۷
- ضرورت وجود نقطه مشترک در تفاهم ۱۸۷
- پاسخ‌های استاد میرباقری ۱۸۷
- عدم بازگشت حقانیت حضرت حق به برهان، در اثبات و ثبوت ۱۸۷
- نقش اصلی «عقل عملی» و نقش فرعی «عقل نظری» در احتجاج و تفاهم ۱۸۸
- حجیت «عقل» در طول حجیت «وحی» ۱۸۹
- عدم امکان تفکیک میان «عقل عملی» و «عقل نظری» ۱۸۹
- حضور ایمان در تفاهم و تفاوت آن با ایمان‌گرایی ۱۹۱
- تفاوت روش فلاسفه با روش قرآن کریم و انبیاء علیهم السلام در احتجاج و تفاهم ۱۹۲
- فاعلیت فاعل مافوق، بایگاه احتجاج و نه علیت ۱۹۳
- دینی‌بودن علوم موجود به نسبت استناد آنها به وحی ۱۹۳

علم دینی

مهدی گلشنی

- برداشت‌های مختلف درباره علم دینی ۱۹۷
- علم دینی اختصاصی به علوم انسانی و اجتماعی ندارد ۱۹۸
- علت گرایش بیشتر جوامع آکادمیک غربی به علم خداپاور ۱۹۸
- نگاه کلی به علم ۱۹۹
- جدایی علم از دین و فلسفه در غرب ۲۰۰
- توجه مجدد به نقش مبادی فلسفی در فعالیت علمی ۲۰۱
- شواهدی از دخالت مفروضات متافیزیکی در علم ۲۰۱
- پاسخ به یک انتقاد ۲۰۵
- زمینه‌های دخالت دین در فعالیت علمی ۲۰۵
- نقش دین در مقام داوری نظریه‌های علمی ۲۰۷
- دیدگاه دانشمندان برجسته درباره علم دینی ۲۰۹

۲۱۰	ضرورت و امکان طرح بحث علم دینی در دانشگاه‌ها
۲۱۱	راهکار گسترش بحث علم دینی در مجامع آکادمیک کشور
۲۱۱	زمینه گسترده‌تر برای نقش‌آفرینی فلسفه در علم
۲۱۲	پرسش و پاسخ

مدل تأسیسی علم دینی

خسرو باقری

۲۲۵	مقدمه
۲۲۷	برداشت‌های نادرست از علم دینی
۲۲۷	چیستی علم دینی

علوم اجتماعی اسلامی؛ ایجاد علم جدید یا رویکرد جدید؟

سید حسین سراج‌زاده

۲۵۱	مقدمه
۲۵۱	مفروضات بحث
۲۵۲	نتایج به‌دست آمده از مفروضات
۲۵۵	پیامدهای اجتماعی استفاده از اصطلاح علم دینی به‌جای رویکرد دینی
۲۵۵	مقایسه دو رویکرد تمامیت‌خواه و تکثرگرا
۲۵۸	پرسش و پاسخ
۲۶۸	قلمرو علم تجربی
۲۷۰	مداخله ایدئولوژی‌ها در دאوری

مبانی معرفتی نظریه هم‌روی

سیدصادق حقیقت

۲۷۵	مقدمه
۲۷۸	ارکان نظریه هم‌روی
۲۸۱	نکاتی در باب علم دینی
۲۸۴	پرسش و پاسخ

نمایه‌ها

۲۹۳ مقدمه نمایه موضوعی

۲۹۵ نمایه آیات

۲۹۷ نمایه اعلام

۳۰۱ نمایه موضوعی

سخن ناشر

مجمع عالی حکمت اسلامی با هدایت مقام معظم رهبری «مدظله العالی» و پیگیری جمعی از مدرسین و فضایی حوزه علوم عقلی و تحت اشراف و نظارت عالی حضرات آیات عظام جوادی آملی، سبحانی و مصباح یزدی «دامت برکاتهم» از اسفند ۱۳۸۴ فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

این مجموعه که با حضور اساتید سطوح عالی حوزه و دانشگاه برای تعمیق و گسترش بنیان‌های معرفتی جهان اسلام و تأسیس زمینه‌های مناسب جهت تولید علوم انسانی مورد نیاز تمدن اسلامی شکل گرفت، ظرفیت کم‌نظیری دارد که بحمدالله گام‌های برداشته شده در چند سال گذشته همچون راه‌اندازی گروه‌های علمی تخصصی، برگزاری نشست‌های علمی و دوره‌های آموزشی، راه‌اندازی کتابخانه تخصصی علوم عقلی، نگهداشت اساطین حکمت اسلامی، معرفی فلاسفه شیعه و... با استقبال علاقه‌مندان به حوزه حکمت و فلسفه اسلامی مواجه شده است.

یکی از برنامه‌های مورد توجه مجمع عالی حکمت اسلامی، که براساس ماده چهارده اساسنامه از وظایف مجمع عالی محسوب می‌شود، نشر کتاب و تدوین متون آموزشی است. در این راستا انتشارات حکمت اسلامی، فعالیت جدی خود را از زمستان ۱۳۹۲ آغاز نمود و ضمن توجه به احیای تراث اسلامی، نشر آثار فاخر و تأثیرگذار در گسترش حکمت اسلامی و تقویت مبانی اعتقادی و دینی را در اولویت قرار داده است.

اثر پیش‌رو با عنوان علم دینی؛ دیدگاه‌ها و تحلیل‌ها، مجموعه مباحث و گفت‌وگوهای اساتید محترم در خصوص علم دینی می‌باشد که در گروه علمی فلسفه‌های مضاف و فلسفه علوم

انسانی با حضور اعضای محترم گروه صورت گرفته است. لازم به ذکر است گروه فلسفه‌های مضاف که از سال ۱۳۸۵ فعالیت خود را با مدیریت آقای دکتر محمد فتحعلی‌خانی شروع نمود، یکی از برنامه‌های جدی و قابل توجه خود را بحث و بررسی پیرامون علم دینی با حضور کارشناسان و اساتید با نگرش‌های مختلف فکری، قرار داد که بسیار مورد توجه قرار گرفت. حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر مسعود آذربایجانی که مدیریت گروه را بعد از دکتر فتحعلی‌خانی برعهده گرفتند، با همکاری اعضای محترم گروه، به‌ویژه جناب آقای دکتر سیدمحمدتقی موحد ابطحی با جهت‌گذاری مناسب، بحث علم دینی را پوشش و برنامه‌ریزی کردند. با انشاق گروه فلسفه‌های مضاف و شکل‌گیری گروه فلسفه علوم انسانی از نیمه دوم سال ۱۳۹۰، آقای دکتر آذربایجانی به عنوان مدیر گروه و دکتر موحد ابطحی به عنوان دبیر، بحث علم دینی را پیگیری نموده که ماحصل گفت‌وگوهای صورت گرفته، کتاب حاضر می‌باشد که انتشارات حکمت اسلامی جهت استفاده علاقه‌مندان حوزه حکمت اسلامی به زیور طبع آراست.

لازم می‌دانیم از همکاری همه عزیزانی که در آماده‌سازی و نشر این اثر، همت نموده‌اند، به‌ویژه حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر مسعود آذربایجانی و جناب آقای دکتر سیدمحمدتقی موحد ابطحی که نظارت علمی کار را بر عهده داشتند، سپاسگزاری نماییم.

همچنین از شورای معاونان و شورای کتاب مجمع عالی حکمت اسلامی؛ حجج اسلام والمسلمین آقایان حمید پارسانیا، عزالدین رضانزاد، علی عباسی و حسن معلمی و نیز از آقایان مرتضی محمدی‌استانی، حسن محسنی، سلیمان محمودی‌مقدم، حسین وکیلی و عباس پیرمی که نسبت به پیگیری امور مربوط به انتشارات، صفحه‌آرایی، ویرایش، نمایه‌سازی و نشر کتاب حاضر نقش داشته‌اند، تقدیر و تشکر می‌شود. باشد که توانسته باشیم در راستای ترویج و توسعه بحث علم دینی و گسترش آن در فضای علمی، فکری و فرهنگی جامعه گامی برداشته باشیم.

امید است با الطاف خداوند متعال و توجهات خاصه حضرت ولی عصر علیه السلام انتشارات حکمت اسلامی با نشر آثار علمی فاخر و ارزشمند، بتواند در راستای گسترش حکمت اسلامی برخاسته از مبانی اعتقادی اسلامی، گام بردارد. بسیار مفتخر خواهیم بود تا از دیدگاه‌های اساتید و علاقه‌مندان به حوزه حکمت اسلامی نیز بهره‌مند شویم. ان شاء الله

محمدباقر خراسانی

انتشارات حکمت اسلامی